

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ربا و کاهش ارزش پول

دکتر میثم موسائی
استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران
تلفن: ۸۰۸۲۰۰۲۲۹-۲۹۶

استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران

فهرستبرگه

موسائی، میثم، ۱۳۴۶ -

ریا و کاهش ارزش پول / میثم موسایی -

تهران: دانشگاه تربیت مدرس، پژوهشکده اقتصاد، ۱۳۸۲.

یب، ۲۵۳ ص.: جدول، نمودار.

ISBN 964-6230-28-8

فهرستنویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

کتابنامه: ص. [۲۴۱] - ۲۵۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. پول. ۲. تورم. ۳. اسلام و اقتصاد. ۴. بهره و ربا (فقه).

الف. دانشگاه تربیت مدرس. پژوهشکده اقتصاد. ب. عنوان.

۳۳۲/۴

۸/م ۲۲۱ HG

۸۲-۳۲۱۵۰ م

کتابخانه ملی ایران

نام کتاب: ربا و کاهش ارزش پول

مؤلف: دکتر میثم موسایی

ناشر: انتشارات پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس

تاریخ انتشار: فروردین ۱۳۸۳

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپخانه: یاران

شابک: ۹۶۴-۶۲۳۰-۲۸-۸

این اثر در هفتمین دوره انتخاب پژوهشها
و پایان نامه‌های برتر دانشجویی در سال
۱۳۸۰ و در چهارمین دوره پژوهشهای
دینی برتر در سال ۱۳۸۱ و در نخستین
دوره جایزه اقتصاد اسلامی در سال ۱۳۸۲
به عنوان اثر برگزیده انتخاب شده است و
مورد تقدیر قرار گرفته است.

این کتاب را

به همسر مهربان

و

دفتر عزیزم تقدیم می‌کنم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	پیشگفتار پژوهشکده اقتصاد
	پیشگفتار مؤلف
۱	فصل اول: مقدمه (کلیات)
۳	۱-۱- ضرورت و مسأله اصلی تحقیق
۹	۱-۲- فرضیه‌ها و روش تحقیق
۱۳	۱-۳- پیشینه موضوع
۲۷	فصل دوم: ربا در شریعت
۲۹	۲-۱- تعریف، موضوع و دایره ربا
۳۸	۲-۲- حکم ربا
۴۰	الف - قرآن
۴۲	ب - روایات
۴۳	ج - اجماع
۴۳	د - عقل
۴۶	۲-۳- فلسفه و علل تحریم ربا
۵۰	الف - علل اخلاقی تحریم ربا
۵۰	ب - علل اخلاقی - اقتصادی تحریم ربا
۵۰	ج - علل حقوقی - اقتصادی تحریم ربا
۵۹	فصل سوم: سیر تکامل پول و انواع آن
۶۱	۳-۱- تاریخچه پول
۶۵	۳-۲- انواع پول
۶۵	الف - پول تمام عیار نقد

- ۶۵ ب - پول تمام عیار بدهی
- ۶۶ ج - پول اعتباری نقد
- ۶۶ د - پول اعتبار بدهی
- ۶۷ ۳-۳ کارکرد پول
- ۶۷ الف - پول به عنوان وسیله مبادله
- ۶۷ ب - پول به عنوان واحد سنجش ارزش
- ۶۷ ج - پول به عنوان ذخیره ارزش
- ۶۸ ۴-۳ نظامهای پول فلزی طلا و نقره
- ۶۸ الف - سیستم دو فلزی بدون رابطه مشخص
- ۶۸ ب - سیستم دو فلزی طلا و نقره با رابطه مشخص
- ۶۸ ج - سیستم پولی تک فلزی
- ۶۹ ۳-۵ تورم و تقلب در عیار مسکوکات
- ۷۲ ۳-۶ پول کاغذی و تغییرات ارزش آن
- ۷۴ ۳-۷ آینده پول
- ۷۷ فصل چهارم: پول اعتباری، مصداقی مستحدث از پول
- ۷۹ ۴-۱ مقدمه
- ۸۱ ۴-۲ ماهیت و تعریف پول
- ۸۷ ۴-۳ سکه‌های عرب ساسانی
- ۸۹ الف - مشخصات کلی سکه‌های عرب ساسانی
- ۸۹ ب - ضرابخانه‌ها
- ۹۰ ۴-۴ درهم و دینار در زمان پیامبر (ص)
- ۹۱ ۴-۵ ثبات نسبی ارزش درهم و دینار
- ۹۳ ۴-۶ عوامل مؤثر بر تعیین ارزش درهم و دینار در صدر اسلام

- فصل پنجم: بررسی ادله جبران کاهش قدرت خرید پول ۱۰۵
- ۵- ۱- ادله جبران کاهش ارزش پول ۱۰۷
- دلیل اول: ۱۰۷
- دلیل دوم: ۱۰۸
- دلیل سوم: ۱۰۹
- دلیل چهارم: ۱۱۰
- دلیل پنجم: ۱۱۱
- دلیل ششم: ۱۱۲
- دلیل هفتم: ۱۱۲
- دلیل هشتم: ۱۱۸
- دلیل نهم: ۱۱۹
- دلیل دهم: ۱۳۰
- دلیل یازدهم: ۱۳۲
- ۵- ۲- نقد برخی از استدلالهای دیگر ۱۳۳
- ۵- ۳- بررسی برخی از روایات در این زمینه ۱۴۳
- ۵- ۴- نتیجه گیری ۱۴۵
- فصل ششم: یافته‌های تجربی ۱۴۷
- ۶- ۱- مقدمه ۱۴۹
- ۶- ۲- ویژگیهای اجتماعی - اقتصادی جامعه مورد بررسی ۱۵۵
- ۶- ۳- آزمون فرضیه‌ها ۱۶۵
- ۶- ۳- ۱- فرضیه اول ۱۶۵
- الف) مهریه ۱۶۵
- ب) قرض: ۱۷۶
- ج) سرقت: ۱۸۲

۱۸۸ (د) پیش پرداخت:
۱۹۳ (ه) نسیه:
۱۹۹ (و) امانت:
۲۰۲ آزمون فرضیه دوم
۲۰۸ آزمون فرضیه سوم
۲۱۳ آزمون فرضیه چهارم
۲۱۹ آزمون فرضیه پنجم
۲۲۴ نتیجه گیری
۲۲۷ فصل هفتم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۲۲۹ ۱- ۷ - نتیجه گیری
۲۳۸ ۲- ۷ - پیشنهادات
۲۴۱ منابع

جداول

- جدول ۶-۱: توزیع کل جامعه نمونه مورد مطالعه بر حسب عموم، دانشگاهیان و حوزویان. ۱۵۶
- جدول ۶-۲: توزیع جامعه نمونه بر حسب جنس (عموم، دانشگاهی و حوزوی). ۱۵۷
- جدول ۶-۳: توزیع جامعه نمونه عرف عموم بر حسب جنس. ۱۵۷
- جدول ۶-۴: توزیع جامعه نمونه دانشگاهی بر حسب جنس. ۱۵۷
- جدول ۶-۵: توزیع کل جامعه بر حسب وضعیت تأهل (عموم، دانشگاهی، حوزوی). ۱۵۸
- جدول ۶-۶: توزیع جامعه نمونه عموم بر حسب وضعیت تأهل. ۱۵۸
- جدول ۶-۷: توزیع جامعه نمونه دانشگاهی بر حسب وضعیت تأهل. ۱۵۸
- جدول ۶-۸: توزیع جامعه نمونه حوزوی بر حسب وضعیت تأهل. ۱۵۹
- جدول ۶-۹: توزیع کل جامعه نمونه بر حسب سن (عموم، دانشگاهی، حوزوی). ۱۵۹
- جدول ۶-۱۰: توزیع جامعه نمونه عموم مردم بر حسب سن. ۱۵۹
- جدول ۶-۱۱: توزیع جامعه نمونه حوزوی بر حسب سن (عموم، دانشگاهی، حوزوی). ۱۶۰
- جدول ۶-۱۲: توزیع جامعه نمونه دانشگاهی بر حسب سن. ۱۶۰
- جدول ۶-۱۳: توزیع کل جامعه نمونه بر حسب نوع شغل (عموم، دانشگاهی، حوزوی). ۱۶۰
- جدول ۶-۱۴: توزیع جامعه نمونه حوزوی بر حسب نوع شغل. ۱۶۱
- جدول ۶-۱۵: توزیع کل جامعه نمونه بر حسب تحصیلات (عموم، دانشگاهی، حوزوی). ۱۶۱
- جدول ۶-۱۶: توزیع جامعه نمونه عموم مردم بر حسب تحصیلات. ۱۶۱
- جدول ۶-۱۷: توزیع کل جامعه نمونه بر حسب درآمد (عموم، دانشگاهی، حوزوی). ۱۶۲
- جدول ۶-۱۸: توزیع جامعه نمونه دانشگاهی بر حسب سطح درآمد. ۱۶۲
- جدول ۶-۱۹: توزیع جامعه نمونه عموم مردم بر حسب سطح درآمد. ۱۶۲
- جدول ۶-۲۰: توزیع جامعه نمونه حوزوی بر حسب سطح درآمد. ۱۶۳
- جدول ۶-۲۱: توزیع جامعه نمونه بر حسب سطح مصرف (عموم مردم، دانشگاهی و حوزوی). ۱۶۳
- جدول ۶-۲۲: توزیع جامعه نمونه عموم مردم بر حسب سطح مصرف. ۱۶۳
- جدول ۶-۲۳: توزیع جمعیت نمونه دانشگاهی بر حسب سطح مصرف. ۱۶۴
- جدول ۶-۲۴: توزیع جامعه نمونه حوزوی بر حسب سطح مصرف (عموم، دانشگاهی، حوزوی). ۱۶۴

- جدول ۶ - ۲۵: کافی دانستن پرداخت مبلغ اسمی در مهریه (عموم، دانشگاهی و حوزوی). ۱۶۸
- جدول ۶ - ۲۶: کافی دانستن پرداخت مبلغ اسمی مهریه (عموم). ۱۶۹
- جدول ۶ - ۲۷: کافی دانستن پرداخت مبلغ اسمی مهریه (دانشگاهیان). ۱۷۰
- جدول ۶ - ۲۸: کافی دانستن پرداخت مبلغ اسمی مهریه (حوزویان). ۱۷۱
- جدول ۶ - ۲۹: معیار جبران کاهش ارزش پول در مهریه (عموم، دانشگاهی و حوزویان). ۱۷۲
- جدول ۶ - ۳۰: معیار جبران کاهش ارزش مهریه (عموم). ۱۷۳
- جدول ۶ - ۳۱: معیار جبران کاهش ارزش مهریه (دانشگاهیان). ۱۷۴
- جدول ۶ - ۳۲: معیار جبران کاهش ارزش مهریه (حوزویان). ۱۷۵
- جدول ۶ - ۳۳: مقدار بازپرداخت مال برای قرض ۲۰ هزار تومانی
- سی سال پیش (عموم، دانشگاهی و حوزوی). ۱۷۸
- جدول ۶ - ۳۴: مقدار بازپرداخت قرض ۲۰ هزار تومانی
- سی سال پیش (عموم). ۱۷۹
- جدول ۶ - ۳۵: مقدار بازپرداخت قرض ۲۰ هزار تومانی
- سی سال پیش (دانشگاهی). ۱۸۰
- جدول ۶ - ۳۶: مقدار بازپرداخت قرض ۲۰ هزار تومانی
- سی سال پیش (حوزوی). ۱۸۱
- جدول ۶ - ۳۷: مقدار پرداخت کنونی سرقت ده هزار تومان در سی سال پیش،
برای آدای دین (عموم، دانشگاهی و حوزوی). ۱۸۴
- جدول ۶ - ۳۸: مقدار پرداخت کنونی سرقت ده هزار تومان در سی سال پیش،
برای آدای دین (عموم). ۱۸۵
- جدول ۶ - ۳۹: مقدار پرداخت کنونی سرقت ده هزار تومان در سی سال پیش
- برای آدای دین (دانشگاهیان). ۱۸۶
- جدول ۶ - ۴۰: مقدار پرداخت کنونی سرقت ده هزار تومان در سی سال
- پیش برای آدای دین (حوزویان). ۱۸۷
- جدول ۶ - ۴۱: مقدار پرداخت کنونی برای دریافت ۵۰ هزار تومان بیست سال پیش،
از دیدگاه عرف (عموم، دانشگاهی و حوزوی) در پیش پرداخت ۱۸۹

- جدول ۶-۴۲: مقدار پرداخت کنونی برای دریافت ۵۰ هزار تومان بیست سال پیش،
 از دیدگاه عرف، (عموم) در پیش پرداخت ۱۹۰
- جدول ۶-۴۳: مقدار پرداخت کنونی برای دریافت ۵۰ هزار تومان بیست سال پیش
 از دیدگاه عرف (دانشگاهیان) در پیش پرداخت ۱۹۱
- جدول ۶-۴۴: مقدار پرداخت کنونی برای دریافت ۵۰ هزار تومان بیست سال پیش،
 از دیدگاه عرف (حوزویان) در پیش پرداخت ۱۹۲
- جدول ۶-۴۵: مقدار پرداخت کنونی برای دریافت ۵ تن گندم در بیست سال پیش،
 از دیدگاه سه عرف، (عموم، دانشگاهی و حوزوی) در نسیه ۱۹۵
- جدول ۶-۴۶: مقدار پرداخت کنونی برای دریافت ۵ تن گندم در بیست سال
 پیش، از دیدگاه عرف (عمومی) در نسیه ۱۹۶
- جدول ۶-۴۷: مقدار پرداخت کنونی برای دریافت ۵ تن گندم در بیست سال پیش،
 از دیدگاه عرف (دانشگاهیان) در نسیه ۱۹۷
- جدول ۶-۴۸: مقدار پرداخت کنونی برای دریافت ۵ تن گندم در بیست سال پیش،
 از دیدگاه عرف (حوزویان) در نسیه ۱۹۸
- جدول ۶-۴۹: میزان اعتقاد و عدم اعتقاد به جبران کاهش قدرت خرید در عقد امانت
 (عموم، دانشگاهی و حوزوی) ۲۰۱
- جدول ۶-۵۰: اعتقاد به مثلی بودن پول (عموم، دانشگاهی و حوزوی) ۲۰۴
- جدول ۶-۵۱: اعتقاد به مثلی بودن پول از نگاه عرف (عموم جامعه) ۲۰۵
- جدول ۶-۵۲: اعتقاد به مثلی بودن پول از نگاه عرف (دانشگاهیان) ۲۰۶
- جدول ۶-۵۳: اعتقاد به مثلی بودن پول از نگاه عرف (حوزویان) ۲۰۷
- جدول ۶-۵۴: آیا با این جمله که «پول چیزی جز قدرت خرید نیست» موافقید؟ ۲۱۰
- جدول ۶-۵۵: آیا با این جمله، که «قدرت خرید پول از صفات اصلی پول است و هدف مردم از
 داشتن پول این است که پول نماینده قدرت خرید است» موافقید؟ ۲۱۱
- جدول ۶-۵۶: آیا با این جمله، که پول نماینده قدرت خرید است» موافقید؟ ۲۱۲
- جدول ۶-۵۷: معیار جبران کاهش ارزش پول، در قرض و سایر معاملات مدت دار،
 از دیدگاه عرف (عموم، دانشگاهی و حوزوی) ۲۱۵

- جدول ۶- ۵۸: معیار جبران کاهش ارزش پول، در قرض و سایر معاملات مدت‌دار
از دیدگاه عرف عموم جامعه ۲۱۶
- جدول ۶- ۵۹: معیار جبران کاهش ارزش پول، در قرض و سایر معاملات
مدت‌دار، از دیدگاه دانشگاهیان ۲۱۷
- جدول ۶- ۶۰: معیار جبران کاهش ارزش پول، در قرض و سایر معاملات
مدت‌دار، از دیدگاه حوزویان ۲۱۸
- جدول ۶- ۶۱: مقدار تمایل افراد به دادن قرض در شرایط تورم صفر ۲۲۱
- جدول ۶- ۶۲: مقدار تمایل افراد به دادن قرض، در شرایط تورمی
و عدم جبران کاهش قدرت خرید پول ۲۲۲
- جدول ۶- ۶۳: مقدار تمایل افراد به دادن قرض، در صورت جبران کاهش قدرت خرید
پول ۲۲۳

نمودارها

- نمودار (۲- ۱): علل تحریم ربا ۵۴
- نمودار (۴- ۱): عرضه و تقاضای طلا و نقره به عنوان پول و کالای مصرفی ۹۷
- نمودار (۴- ۲): عرضه و تقاضای پول اعتباری ۹۹